

Jernej Šček¹

Etika v gorah

Dober dan pa varen korak!

Triglav
Foto Dan Briški

Kot češnja na rezini tortice, ki je že sama po sebi sladka in razkošno okrašena – tako prosim, dragi branjensnedni planinec, dojemaj sledeče izpisane (po)misli o tem, kako tudi po naših strmih tleh drsi prežemajoča družbena nevzgojenost. Takšno je namreč, ne bom slepomišil, avtorjevo stališče o splošnih trenutnih razmerah na področju gorniške vzgoje množic, ki obiskujejo prepadni svet. Čemu in kako sem cesarja nekorektno zveneče razgalil takoj, člankarsko zgoščeno izveste v nadaljevanju.

Na tem uvodnem mestu naj spet poudarim zavidljivo podlago, resnici na ljubo prav zdrave, celo srečno privilegirane in, verjemite čezmejc, nikakor samoumevne temelje, na katerih sloni slovensko planinstvo. Vrhunsko strukturirani in naoljeno obratujoči sistem organiziranega planinstva, stanovska zveza in revija, vzorno namerjena piramida planinske, vodniške in alpinistične prosvete, da ne omenjam izobraževalnih in ozaveščevalnih pobud za mlado in staro, od šoloobveznih otrok do upokoјencev. To je naše rano celno obzorje.

Nevarnost zdrsa v nevzgojenost

In vendar niti gorska krajina v deželi, v kateri je rekreacijska kultura malone državna veroizpoved, vikend(ovstvo) pa nedotakljiva svetinja, ni varna pred več kot vidnim in slišnim drobljenjem najosnovnejših vedenjskih vzorcev, navad in obrazcev. Naj mehko rečem, da se vzgojni časi spreminjajo? Za prmej da nazadujejo! Vsem je na dlani, da se (ne)napisana pravila o tem, kaj je olikano in kaj ne, kakor navsezadnje vse, kar je živega, vključno z vrednotnimi sistemi, po obdobjih spreminjajo. Toda ali imamo tu res opraviti z

¹ Tržaški Slovenec, filozof in profesor, esejist, publicist in prevajalec. (op. ur.)

drugačno vzgojo, alternativnim življenjskim slogom, upravičenim duhom novih časov? Ni nujno. Tega ne trdi podpisani, ki v tem dinovavskem zapisu zveni kot star nergač nad pokvarjeno mladino. Iz prve mi pritrjujejo zagovorniki nove "vzgoje", za katere je sleherna "vzgojnost" žaljivka. Ne gre za to, da bi ena pravila igre zamenjala druga, da bi preživeto posodo napolnili z novim – nobenih vzgojnih vsebin ni več. Eno samo siromašenje gorske kulturnosti, spoštovanja sočloveka, za katerega si odgovoren in od katerega soodvisen, ter naravnega okolja, v katerem si nič več in nič manj kot gost. Vsakdo zaprt v svoji lupini, s seboj in svojimi ter vdanim prijateljem telefonom v lovu za spletno všečnimi fotografskimi žigi.

Grobo rečeno, se sploh kdo še zna primerno – saj ne pravim pravilno, a vsaj dostojno, spoštljivo, nesebično – hribovsko vesti? Prizemljivo vprašanje na stvarno bivalno kulturo v planinskih kočah. To so vendar cirku-

ški prizori. Čelne svetilke kot reflektorji, gomile raztrošene opreme, hitrostni tek po stopnicah, komolčenje pri šanku, pijančevanje – nacionalni šport, predvsem pa eno samo kričanje, čebljanje brez konca in kraja, ob vsaki uri, v vsakem položaju, v škrbini, oknu, na polici, besede nad besedami. Nobene svetosti, čuječne pozornosti za doživeto, naravni prostor, človeško bližino.

Če smeti nosimo v dolino, odvečne besede tam pustimo, v vrsti na poštnem uradu ali med stojnicami tržnice, ostale čute in čutila pa prižgimo *na on*. Kakšno knjigo več in pivo manj. Na poti pa pozdrav in odzdrav, prijazna beseda, toplo vprašanje, košček čokolade, požirek vode. Preživeta romantika? Niti ne, osnovna gorniška etika, ki vodi k zavesti, da v gorskem svetu nisi samovoljni gospodar, temveč eden od udeležencev v cestnem prometu, kot nekdo, ki v dolini z utripajočim kazalcem smeri pokaže, da ima drugega na skrbi. Nesreče zaradi proženja kamenja, neprimerne umikanja, divjega prehitevanja in preskakovanja, nestrpnosti v ferati ali pri sestopu po melišču so simptom gorniškega individualizma.

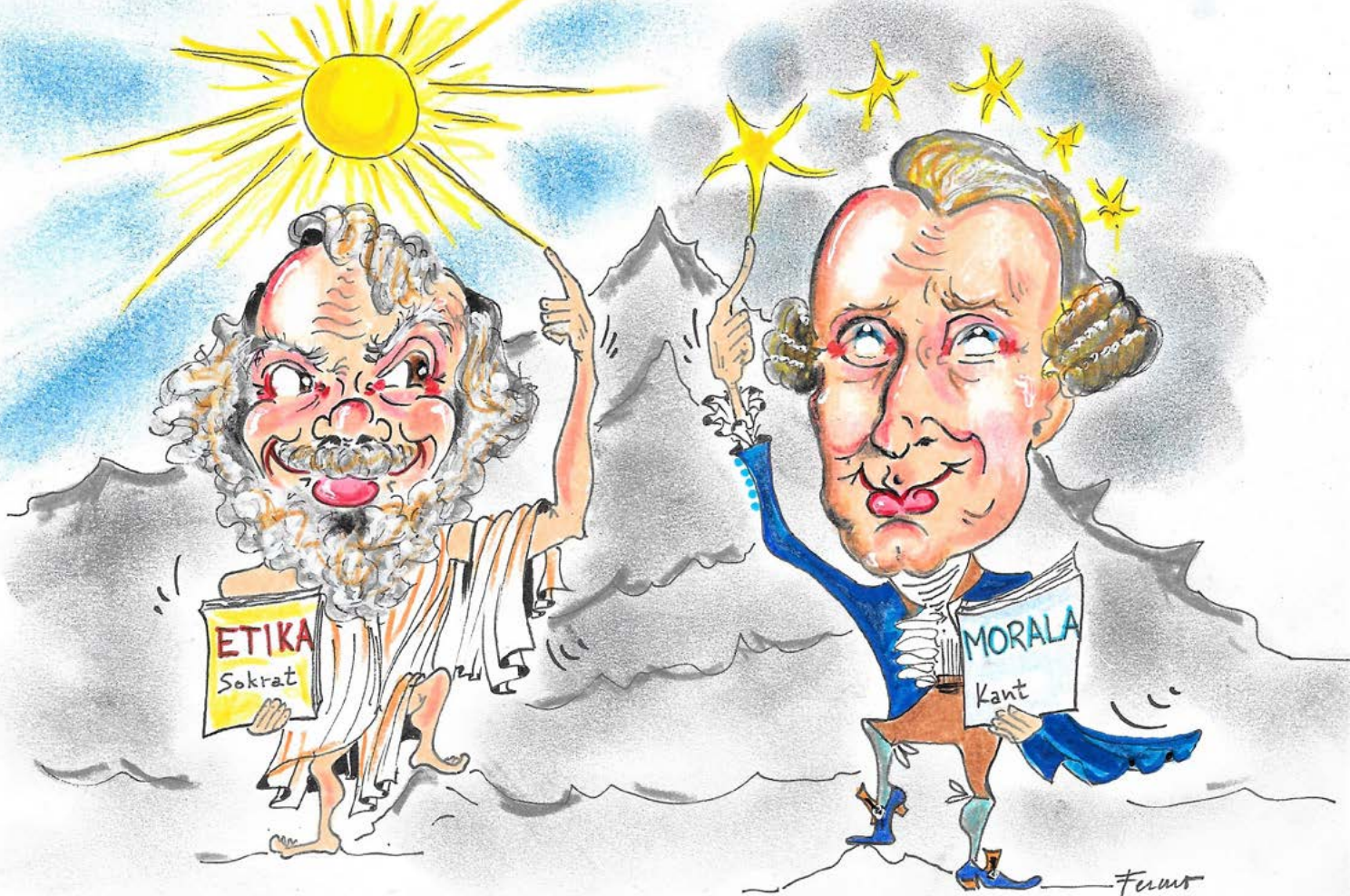
Ne razumite me napak, problem ni silvestrsko veseljačenje ob harmoniki na Kredarici. Bog ne daj, da bi hribe spremenili v strahovladni zavod. Gre za to, da kriza planinske vzgoje odslikava širši družbeni pojav, ki pravi eno in preprosto stvar: vzgajanje otrok in mladostnikov – v našem primeru planincev – smo obesili na klin. Čemu takšna in tolikšna sumničavost, če že ne ravno odkrita mržnja ne le do določenih vzgojnih modelov, temveč do samega pojma vzgoje, kot da bi ta nujno pomenila nasilno in omejevalno ukazovalnost, nedopustno represijo in omejevanje svobode, ki duši posameznikovo ustvarjalnost, svojstvenost, prostost? Naj ta kompleksni problem opišem z dvema besedama: ni več odraslih, ljudi, ki bi hoteli živeti in vzgajati v zrelosti. Soočenje z omejenostjo možnega je edina pot k odraščanju – ali ni ravno to velika mala lekcija gorniške šole? Potrpežljivost, maratonski tempo, vztrajnost, pričakovanje, napor, ki osvobaja in osrečuje, izkušnja zavrnitve: majhnost človeka napram gori, ki edina lahko odloča, če da ali ne. Če je ne, se še največ naučimo.

Kamni (ne)vzgojne spotike

Naj nastrgam nekaj razvojnih dejavnikov, ki senčijo planinsko vzgojo. Gornišstvo se je demokratiziralo: vse širša dostopnost opreme, informacij, destinacij, možnosti. Vse, kar je bilo nekoč domena stroke in odličnikov, kar si si nekoč moral zaslužiti, lahko danes dovolj poceni kupiš.

Planinstvo je ujetnik množičnega turizma, v hribih so hribovci vse redkejša dobrina. Turista prepoznaš po bleščeči opremi, ki je obratno sorazmerna sposobnosti njene uporabe. To je človek, ki vstopi v trgovino in čez pol ure izstopi misleč, da je goden za Himalajo.

Prostorsko stisko smo predvsem v visoki sezoni priklicali z intenzivnimi oglaševalskimi kampanjami, raj zelene divjine in aktivnih počitnic pa zdaj poka po sivih; prevečkrat slaba, četudi zasoljena ponudba,

Sokrat in Kant
Risba Lorella Fermo

razmajani pogradi, smrad po kemičnih vecejih. Da ne omenjam rekorderstva. Če greš na štop, če podiraš rekorde, ni časa in pozornosti za nič, kar gornštvo razlikuje od drugih športov. Le kdor hodi počasi, lahko zastavi besedo z mimoidočim, v polnosti čuti in doživlja, ustvarja izvirne zgodbe. Na isti valovni dolžini nazadnje omenjam še *youtubizacijo*; za sebek na vrhu so eni pripravljeni na vse.

Kriza hribovskega duha je torej množičen pojav. Velika večina obiskovalcev gora danes ni planincev ne gornikov, slednje niso niti vsi plezanci – koliko športnikov ni nikoli obulo derez, namestilo vravno ograjo, bivakiralo v spalki. Kako torej nagovoriti tisto nevidno, in vendar najglasnejšo prvo vrsto tistih, ki množično obiskujejo naše gore in se imajo največ naučiti, a so, kakor v predavalnici, najpogostejše odsotni, kakor osameli volkovi izven društvenih in organiziranih okvirjev, kot samim sebi prepuščeni padalci? Kako nagovoriti bralca, ki ne bere, planinca, ki ne pozna planinske vzgoje, športnika brez kulture? Kako vzgojiti to, kar je danes – nimam podatkov – s prostim očesom levji delež hribovskih rekreativcev?

Poti iz brezpotja

Kaj torej storiti, kje začeti? Pri osnovnem opismenjevanju planinske kulture. Kultivirati športnike, delovati *fizkulturno*. Še zdaleč ni res, da mladi ne bi zmogli, ali ne bi hoteli. Kar smo nekoč prinašali od doma, iz planinskih družin in družb, je danes *arabščina*. Na nas, vzgojiteljih je, da odgovorimo na klic mladih

telemahov,¹ ki čakajo in upajo, da se kdo vrne z morja. Kdo se boji odraslega moža? Kdo naj kulturno skrbi za podmladek? Kajpak, kdor to že sedaj počne, društveni in državni izobraževalni programi – pri njih velja poglobiti *abece* olike. Težje uresničljivo je vzgajanje turistijske množice, ki hodi v gore izven organiziranega delovanja. Članki v *Planinskem vestniku*? Jih ne berejo. Predavanja in dogodki na temo? Jih ne slišijo. Kaj razumejo? Trgovski jezik. Predlagam torej kampanjo osveščanja s šolskimi kotički ali s postojankami z bralnimi in avdio-video vložki, ki naj prekriza pot večini tam, kamor ta zahaja – v trgovinah.

Zavedati se moramo preizkušeno zdravilne moči starega gorniškega jedra, le do planinskega društva se je treba potruditi. Jasno, to ni edina pot do osveščenega planinstva, vedno se najdejo bele vrane, ki zmorejo same do razsvetljenja, a računati nanje je loterija. Pri vzgajanju osveščenih planincev, alpinistov in gorskih reševalcev gre staviti na prenovljeno vlogo organiziranega planinstva.

Drugače rečeno, začeti je treba tam, iz česar vse izhaja, pri dušni kulturi. "To bi bila revolucija, ko bi prvenstvo imela duhovnost!" odpira oči Stanko na koncu Rebulovega *Korintskega stebra*. Začeti tam, kjer smo že zdavnaj bili: s kmečko preprostim, razorožujoče čitalniškim, duha božajočim, presneto protitočnim, v prahu odljudne sedanjosti prav prevratniškimi "dober dan, srečno in veselo pa varen korak!" ●

¹ Telemah, Odisejev in Penelopin sin, lik iz Homerjeve *Odiseje*. (op. ur.)